

Облес Ірина Ігорівна (Запоріжжя) – кандидат педагогічних наук, доцент, заступник завідувача кафедри богослов'я та гуманітарних дисциплін Класичного приватного університету

ДІАЛЕКТИКА ЗАВИЩЕНОЇ ТА ЗАНИЖЕНОЇ САМООЦІНКИ В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В обґрунтування значення філософії освіти для успішної освітньої діяльності велику роль відіграє застосування законів діалектики, сформульованих Г. Гегелем, зокрема закон єдності та боротьби протилежностей. Так, вбачається дуже актуальним застосування цього закону при осмисленні такого феномену, як самооцінка педагога.

Зв'язок самооцінки педагога з особливостями його професійної діяльності (зокрема, з його професійними здібностями) досліджується багатьма авторами. Так, зокрема, Т.П. Айсувакова встановила зв'язок самооцінки з рівнем рефлексивних умінь педагога. А.К. Маркова вважає самооцінку важливим компонентом професійної педагогічної самосвідомості. В її сумісному з А.Я. Ніконовою дослідженні, а також у дослідженні Ю.В. Уварової встановлюється кореляція адекватної самооцінки з найбільш продуктивними стилями педагогічного спілкування. Зв'язок між адекватною самооцінкою та конструктивним способом подолання складнощів у педагогічних ситуаціях встановлений у роботі Л.М. Мітіної.

Усі ці дослідження стосуються педагогів середньої школи, майбутніх та діючих. О.І. Гура та І.І. Облес відзначають самооцінку майбутніх педагогів вищої школи як один із важливих компонентів соціально-психологічної та особистісної складової їх професійної адаптованості.

Треба зазначити, що у більшості авторів переважає обґрунтування негативного впливу на успішність людини саме заниженої самооцінки; про негативний вплив же завищеної самооцінки говориться набагато менше, вона вважається не такою

«шкідливою» для успішної самореалізації людини. При цьому у багатьох авторів адекватна та завищена самооцінка асоціюються з поняттям «впевненість у собі»; проте слід зазначити, що вона може перейти у непродуктивну самовпевненість.

Насправді завищена самооцінка відіграє у житті особистості не менш деструктивну роль, ніж занижена. І особливо це стосується педагогічної діяльності, де вона є, можливо, навіть гіршим варіантом порівняно з заниженою. Існує діалектичний зв'язок між завищеною та заниженою самооцінкою. Згідно теорії А. Адлера, завищена самооцінка часто виступає як гіперкомпенсація почуття неповноцінності, що виникає внаслідок «крайнього придушення у дитинстві»; в таких людей часто розвивається честолюбство, яке доходить до ідеї величчя. У педагога при спілкуванні з учнями це може проявлятися у вигляді гіпертрофованих прагнення до влади, потреби у визнанні тощо. Педагог може бути занурений у свої почуття, пов'язані з дитинством, і проявляє нездатність відчувати учня. Отже, невідредаговані психотравми педагога не сприяють його спілкуванню з учнями, при цьому одним із захисних механізмів може стати завищена самооцінка.

І навпаки, усвідомлена занижена самооцінка не завжди може виявитися шкідливою для педагогічної діяльності: маючи прихований комплекс неповноцінності, людина може наполегливо розвивати у собі професійні якості, щоб компенсувати його.

Отже, застосування діалектичного підходу є дуже плідним для аналізу впливу самооцінки педагога на його професійну діяльність. Він може стати методологічною основою саморефлексії педагога над станом власної самооцінки та

її зв'язком з рівнем його психологічних здібностей, зокрема, комунікативних, що, у свою чергу, стане поштовхом для роботи над собою, удосконаленням своїх професійних та особистісних якостей.